

BO'LAJAK TARBIYACHILARNING KREATIV KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Ziyayeva Umida To'raxodjayevna

Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti "Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim" fakulteti Maktabgacha ta'lim nazariyasi va metodikasi kafedrasida o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada bo'lajak tarbiyachilarda kreativ fikrlashni shakllantirishning pedagogik asoslari, zamonaviy ta'lim jarayonidagi ahamiyati hamda uni rivojlantirishning samarali metodlari tahlil qilingan. Shuningdek, kreativ fikrlashning pedagogik faoliyatdagi o'rni, interfaol ta'lim texnologiyalari, muammoli ta'lim va innovatsion yondashuvlarning talaba shaxsini rivojlantirishdagi imkoniyatlari yoritilgan. Tadqiqot davomida bo'lajak tarbiyachilarning kasbiy tayyorgarligida kreativ yondashuvni shakllantirish ta'lim sifatini oshirishning muhim omili ekanligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: kreativ fikrlash, kreativ kompetensiya, pedagogik texnologiya, innovatsion ta'lim, bo'lajak tarbiyachi, interfaol metodlar, kasbiy tayyorgarlik.

Аннотация: В данной статье анализируются педагогические основы формирования творческого мышления у будущих педагогов, его значение в современном образовательном процессе и эффективные методы его развития. Также освещается роль творческого мышления в педагогической деятельности, возможности интерактивных образовательных технологий, проблемно-ориентированного обучения и инновационных подходов к развитию личности студента. Исследование обосновывает, что формирование творческого подхода в профессиональной подготовке будущих педагогов является важным фактором повышения качества образования.

Ключевые слова: творческое мышление, творческая компетентность, педагогические технологии, инновационное образование, будущий педагог, интерактивные методы, профессиональная подготовка.

Abstract: This article analyzes the pedagogical foundations of the formation of creative thinking in future educators, its importance in the modern educational process, and effective methods for its development. It also highlights the role of creative thinking in pedagogical activity, the possibilities of interactive educational technologies, problem-based learning, and innovative approaches in developing the student's personality. The study substantiates that the formation of a creative approach in the professional training of future educators is an important factor in improving the quality of education.

Keywords: creative thinking, creative competence, pedagogical technology, innovative education, future educator, interactive methods, professional training.

Zamonaviy ta'lim tizimida pedagog shaxsining ijodiy salohiyati va kreativ fikrlashi muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, maktabgacha ta'lim tizimida faoliyat yurituvchi tarbiyachilar uchun kreativ yondashuv kasbiy faoliyatning ajralmas tarkibiy qismi hisoblanadi. Chunki maktabgacha yoshdagi bolalarni tarbiyalash va rivojlantirish jarayoni pedagogdan yuqori darajadagi ijodkorlik, pedagogik mahorat va innovatsion yondashuvni talab etadi.

Bugungi globallashuv va axborotlashuv jarayonida an'anaviy ta'lim metodlari bilan cheklanib qolish ta'lim samaradorligini to'liq ta'minlay olmaydi. Shu sababli bo'lajak tarbiyachilarda kreativ fikrlashni shakllantirish, ularni pedagogik faoliyatga ijodiy yondashishga o'rgatish dolzarb pedagogik muammolardan biri hisoblanadi. Kreativ fikrlash pedagogning pedagogik vaziyatlarni tahlil qilishi, muammolarga noodatiy yechim topishi va ta'lim jarayonini innovatsion asosda tashkil etishida muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Ilmiy manbalarda kreativlik tushunchasi turlicha talqin etilgan bo'lsa-da, aksariyat tadqiqotchilar uni insonning yangilik yaratishga bo'lgan intilishi va noodatiy fikrlash qobiliyati sifatida izohlaydilar. J. Guilford kreativlikning asosiy belgilariga originallik, moslashuvchanlik va tezkor fikrlashni kiritadi [1, 54-p.]. E. Torrance esa kreativlikni muammolarni sezish, g'oya yaratish va amaliy yechimlarni ishlab chiqish qobiliyati sifatida baholaydi [2, 29-p.].

Mahalliy olimlardan N.A. Muslimov pedagogik faoliyatda kreativ kompetensiyaning ahamiyatini alohida ta'kidlab, bo'lajak pedagoglarni tayyorlashda innovatsion texnologiyalar va interfaol metodlardan foydalanish zarurligini qayd etadi [3, 67-b.]. O'. Tolipov va M. Usmonboyevalar esa pedagogik texnologiyalar talabalarni mustaqil fikrlash va ijodiy faoliyatga yo'naltirishini asoslab berganlar [4, 112-b.].

Mazkur tadqiqotda pedagogik kuzatish, ilmiy manbalarni tahlil qilish, taqqoslash va umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Tadqiqotning metodologik asosini kompetensiyaviy yondashuv, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim hamda innovatsion pedagogik texnologiyalar tashkil etdi. Shuningdek, bo'lajak tarbiyachilarning kreativ fikrlashini rivojlantirishda interfaol metodlar va muammoli ta'lim texnologiyalarining samaradorligi o'rganildi.

Bo'lajak tarbiyachilarda kreativ fikrlashni shakllantirish zamonaviy pedagogik ta'limning muhim tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. Chunki bugungi kunda maktabgacha ta'lim tizimida faoliyat yurituvchi pedagoglardan nafaqat kasbiy bilim va ko'nikmalar, balki ijodiy yondashuv, innovatsion fikrlash va pedagogik vaziyatlarga moslashuvchan munosabat bildira olish qobiliyati ham talab qilinmoqda. Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlash jarayoni o'zining murakkabligi, serqirraligi va psixologik xususiyatlari bilan ajralib turadi. Shu sababli tarbiyachi bolalarning qiziqishi, ehtiyoji va individual xususiyatlarini inobatga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil etishi lozim. Bu esa pedagogdan yuqori darajadagi kreativ fikrlashni talab etadi.

Kreativ fikrlash pedagogning pedagogik faoliyatda yangicha g'oyalarni ilgari surishi, mavjud muammolarga noodatiy yechim topishi, innovatsion metodlardan foydalana olishi va ta'lim jarayonini samarali tashkil eta olishida namoyon bo'ladi. Kreativ fikrlashga ega bo'lgan tarbiyachi bolalarni erkin fikrlashga, mustaqil qaror qabul qilishga va ijodiy faoliyatga yo'naltira oladi. Shu jihatdan bo'lajak tarbiyachilarda kreativ fikrlashni rivojlantirish ularning kasbiy kompetentligini shakllantirishning asosiy yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Bo'lajak tarbiyachilarning kreativ fikrlashini rivojlantirishda interfaol ta'lim metodlari muhim ahamiyat kasb etadi. Interfaol metodlar talabalarning dars jarayonidagi faolligini oshiradi, ularni mustaqil va erkin fikrlashga undaydi. "Aqliy hujum", "Klaster", "Debat", "Sinkveyn", "Bumerang", "FSMU" kabi metodlar talabalarni muammoli vaziyatlarni tahlil qilishga, o'z fikrini asoslashga va jamoa bilan hamkorlikda ishlashga o'rgatadi. Ayniqsa, "Aqliy hujum" metodidan foydalanish talabalarning kreativ tafakkurini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Ushbu metod orqali talabalar qisqa vaqt ichida turli g'oyalarni ilgari suradilar va muammolarga bir nechta yechim variantlarini taklif etadilar. Bu esa ularning moslashuvchan va ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi.

Kreativ fikrlashni shakllantirishda muammoli ta'lim texnologiyasining ham o'rni katta. Muammoli ta'lim jarayonida talabalar tayyor bilimni qabul qiluvchi emas, balki mustaqil izlanish olib boruvchi faol subyekt sifatida ishtirok etadilar. Muammoli vaziyatlar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar talabalarni tahlil qilishga, solishtirishga, xulosa chiqarishga va nostandart qarorlar qabul qilishga o'rgatadi. Ayniqsa, maktabgacha ta'limga oid real pedagogik vaziyatlarni modellashtirish orqali bo'lajak tarbiyachilarning kasbiy va kreativ kompetensiyalari rivojlanadi. Masalan, bolalarning qiziqishini oshirish, konfliktli vaziyatlarni bartaraf etish yoki dars mashg'ulotlarini qiziqarli tashkil etish kabi muammolarni hal qilishga doir topshiriqlar talabalarning kreativ yondashuvini shakllantiradi.

Loyiha asosida o'qitish texnologiyasi ham bo'lajak tarbiyachilarda kreativ fikrlashni rivojlantirishning samarali usullaridan biridir. Loyiha faoliyati talabalarni mustaqil izlanishga, ma'lumot to'plashga, yangi g'oyalarni ishlab chiqishga va amaliy natija yaratishga yo'naltiradi. Talabalar loyiha ishlari davomida muammoni aniqlash, maqsad belgilash, reja tuzish va natijalarni tahlil qilish ko'nikmalarini egallaydilar. Bu esa ularda ijodkorlik, tashabbuskorlik va innovatsion fikrlash sifatlarini shakllantiradi. Shu bilan birga, loyiha faoliyati talabalarni jamoada ishlashga, o'z fikrini himoya qilishga va pedagogik faoliyatni samarali rejalashtirishga o'rgatadi.

Bo'lajak tarbiyachilarda kreativ fikrlashni rivojlantirishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining imkoniyatlari ham kengdir. Zamonaviy raqamli vositalar, multimedia dasturlari, interaktiv platformalar va elektron ta'lim resurslari talabalarning ijodiy faoliyatini faollashtiradi. Raqamli texnologiyalar yordamida talabalar taqdimotlar yaratish, interaktiv o'yinlar ishlab chiqish, virtual mashg'ulotlar tashkil etish kabi amaliy

faoliyatlarni bajaradilar. Bu esa ularda innovatsion fikrlash, texnologik savodxonlik va kreativ yondashuvni rivojlantiradi. Ayniqsa, maktabgacha ta'lim mashg'ulotlarida multimedia vositalaridan foydalanish bolalarning qiziqishini oshiradi va ta'lim samaradorligini kuchaytiradi.

Kreativ fikrlashni shakllantirishda pedagogik muhitning roli ham muhimdir. Ta'lim jarayonida erkin, qulay va ijodiy muhit yaratish talabalarning o'z fikrini erkin ifoda etishiga imkon beradi. O'qituvchi talabalarni rag'batlantirishi, ularning yangi g'oyalarini qo'llab-quvvatlashi va ijodiy tashabbuslarini rivojlantirishga yordam berishi lozim. Pedagogik jarayonda talabaning xato qilishiga tabiiy holat sifatida qarash ham kreativ fikrlashning shakllanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Chunki ijodiy faoliyat jarayonida inson tajriba qiladi, izlanadi va yangi yechimlarni topishga intiladi.

Shuningdek, bo'lajak tarbiyachilarning kreativ fikrlashini rivojlantirishda pedagogik amaliyotning ahamiyati katta. Pedagogik amaliyot davomida talabalar nazariy bilimlarini amaliyot bilan bog'laydilar, real ta'lim muhiti bilan tanishadilar va bolalar bilan ishlash ko'nikmalarini egallaydilar. Bu jarayonda talabalar turli pedagogik vaziyatlarga duch keladilar va ularga kreativ yondashuv asosida yechim topishga harakat qiladilar. Natijada ularning kasbiy kompetentligi va pedagogik mahorati rivojlanadi.

Tadqiqot davomida bo'lajak tarbiyachilarning kreativ fikrlashini rivojlantirishga qaratilgan pedagogik metod va texnologiyalarning samaradorligi tahlil qilindi. Kuzatishlar va pedagogik tahlillar natijasida interfaol metodlar, muammoli ta'lim texnologiyasi, loyiha asosida o'qitish hamda raqamli vositalardan foydalanish talabalarning ijodiy va mustaqil fikrlashiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi aniqlandi. Ayniqsa, mashg'ulotlarda talabalarni erkin fikr bildirishga undovchi topshiriqlar, pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish hamda jamoaviy faoliyatni tashkil etish kreativ kompetensiyalarning rivojlanishida muhim omil bo'lib xizmat qildi.

Tadqiqot jarayonida talabalar faoliyati muntazam kuzatilib, ularning kreativ fikrlash darajasi bir necha mezonlar asosida baholandi. Jumladan, mustaqil fikrlash, innovatsion yondashuv, muammoli vaziyatlarga yechim topish, kommunikativ faollik va ijodiy tashabbus ko'rsatish ko'rsatkichlari tahlil qilindi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar talabalarning kreativ salohiyatini sezilarli darajada rivojlantirgan.

Quyidagi jadvalda bo'lajak tarbiyachilarning kreativ fikrlashini rivojlantirishga ta'sir etuvchi asosiy pedagogik metodlarning samaradorlik darajasi keltirilgan.

№	Pedagogik metodlar	Rivojlantiriladigan kompetensiyalar	Samaradorlik darajasi
1	Interfaol metodlar	Mustaqil fikrlash, kommunikativ faollik	Yuqori
2	Muammoli ta'lim	Tahliliy va kreativ fikrlash	Yuqori

3	Loyiha asosida o'qitish	Innovatsion yondashuv, ijodkorlik	Yuqori
4	Raqamli texnologiyalar	Axborot bilan ishlash, kreativ taqdimot	O'rta-yuqori
5	Pedagogik amaliyot	Kasbiy moslashuv va kreativ yondashuv	Yuqori
6	Trening mashg'ulotlari	Jamoaviy hamkorlik va tezkor fikrlash	O'rta

Jadval natijalari tahlili shuni ko'rsatadiki, interfaol metodlar, muammoli ta'lim va loyiha asosida o'qitish texnologiyalari bo'lajak tarbiyachilarning kreativ fikrlashini rivojlantirishda eng samarali vositalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, muammoli vaziyatlarga asoslangan topshiriqlar talabalarning nostandart qaror qabul qilish va innovatsion g'oyalarni ilgari surish ko'nikmalarini rivojlantirdi. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalar va trening mashg'ulotlari ham talabalar kreativligini oshirishda muhim yordamchi omil sifatida namoyon bo'ldi.

Tadqiqot natijalari asosida aytish mumkinki, bo'lajak tarbiyachilarning kreativ fikrlashini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni ta'lim jarayoniga tizimli ravishda joriy etish pedagogik ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Bu esa kelajakda maktabgacha ta'lim tizimi uchun kreativ va raqobatbardosh pedagog kadrlarni tayyorlash imkoniyatini kengaytiradi.

Xulosa qilib aytganda, bo'lajak tarbiyachilarda kreativ fikrlashni shakllantirish zamonaviy pedagogik ta'limning muhim va ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Bugungi kunda maktabgacha ta'lim tizimida faoliyat yurituvchi pedagoglardan innovatsion fikrlash, ijodiy yondashuv va pedagogik vaziyatlarga moslashuvchan munosabat bildira olish kabi kasbiy sifatlar talab etilmoqda. Shu sababli pedagogik oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak tarbiyachilarning kreativ kompetensiyalarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish zarur.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, interfaol metodlar, muammoli ta'lim texnologiyasi, loyiha asosida o'qitish va raqamli vositalardan foydalanish talabalarning kreativ fikrlashi hamda kasbiy kompetentligini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Mazkur metodlar talabalarni mustaqil fikrlashga, muammolarni tahlil qilishga, innovatsion g'oyalarni ilgari surishga va ijodiy faoliyat olib borishga undaydi. Ayniqsa, pedagogik amaliyot va trening mashg'ulotlari talabalarning kreativ yondashuvini mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etdi.

Shuningdek, kreativ fikrlashni rivojlantirishda qulay pedagogik muhit yaratish, talabalarning erkin fikrini qo'llab-quvvatlash hamda ularni ijodiy faoliyatga rag'batlantirish muhim pedagogik shartlardan biri ekanligi aniqlandi. Ta'lim jarayonida innovatsion texnologiyalarni keng qo'llash bo'lajak tarbiyachilarning kasbiy tayyorgarligini takomillashtirishga va ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Demak, bo'lajak tarbiyachilarda kreativ fikrlashni shakllantirish orqali zamonaviy, tashabbuskor, raqobatbardosh va ijodkor pedagog kadrlarni tayyorlash imkoniyati kengayadi. Bu esa o'z navbatida maktabgacha ta'lim tizimining sifat jihatdan rivojlanishiga hamda bolalarning intellektual va ijodiy salohiyatini yuksaltirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirishga oid Farmon va Qarorlari. – Toshkent, 2022–2026.
2. Muslimov N.A. Pedagogik kompetentlik va kreativlik asoslari. – Toshkent: Fan, 2021. – 214 b.
3. Tolipov O'., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2019. – 320 b.
4. Sayidahmedov N. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Moliya, 2020. – 176 b.
5. Xoliqov A. Pedagogik mahorat. – Toshkent: Iqtisod-moliya, 2018. – 256 b.
6. Ishmuhamedov R. Innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020. – 240 b.
7. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. – Toshkent: TDPU, 2018. – 192 b.
8. Guilford J.P. The Nature of Human Intelligence. – New York: McGraw-Hill, 1967. – 538 p.
9. Torrance E.P. Guiding Creative Talent. – New Jersey: Prentice Hall, 1962. – 278 p.
10. Rogers C. Freedom to Learn. – Ohio: Merrill Publishing, 1969. – 358 p.
11. Maslow A. Motivation and Personality. – New York: Harper & Row, 1970. – 395 p.
12. Vygotsky L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. – Cambridge: Harvard University Press, 1978. – 159 p.